

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 8 februari 1929 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kronans förmånsrätt för avdikningslån m. m.

Genom en den 21 december 1928 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 5, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till

1:o) lag om kronans förmånsrätt för avdikningslån; och

2:o) lag om ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande förslag, får utskottet i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan hänvisa till de vid propositionen fogade protokollen.

I kungörelser den 13 juni 1845 och den 3 november 1848 angående sättet för återbetalningen av lån utav allmänna medel för beredande av odlingsföretag är stadgat att, sedan den låneandel, för vars återgåldande varje betalningsskyldigt hemman skall ansvara, samt den summa, som i följd därav till skuldens jämte den utfästa räntans fulla likviderande skall för varje hemman årligen erläggas, blivit bestämd, det sammanlagda avbetalnings- och räntebeloppet från och med det år, då betalningsskyldigheten vidtager, skall under särskild rubrik, med utsättande av det sista året, då betalningen skall utgå, såsom ett hemmanet under sålunda bestämt antal år åliggande allmänt onus antecknas i jordeboken och å debetsedeln för varje år upptagas, samt av kronobetjäningen uppbäras, i lantränteriet insättas och såsom andra till riksgäldskontoret ingående medel särskilt redovisas. Vad sålunda föreskrivits om odlingslåns fördelning å hemman har genom kungörelse den 9 oktober 1914 utsträckts att gälla »varje medelst det av lånet understödda företaget förbättrad fastighet — vare sig hemman, hemmansdel, i jordeboken upptagen självständig lägenhet eller för alltid avsöndrad lägenhet —, för vilken grunden för delaktigheten i företaget och därmed förenade kostnader blivit i vederbörlig ordning bestämd». Enligt förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning av lån, som blivit i jordebok antecknade, sådan denna förordning lyder enligt lag den 9 oktober 1914, äger kronan, då lån för bere-

Gällande rätt.

dande av odlingsföretag blivit antecknat i jordebok, för de årliga avbetalnings- och räntebeloppen lika rätt i den fastighet, vilken lånet blivit påfört, som för annan avgäld eller ränta av fast egendom, efter ty i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs. För annuiteter, som ej stått inne längre än ett år efter förfallodagen, har kronan således förmånsrätt framför alla in-teckningar.

Beträffande möjligheten att vinna kunskap om huruvida en fastighet besväras av odlingslån, bör märkas att tidigare allenast jordeboken lämnade upplysning om sådana lån. Enligt vissa i 1855 års förordning vidtagna ändringar åligger det emellertid sedan år 1913 länsstyrelse att, efter det anteckning om odlingslån i jordeboken skett, därom så ock angående de årliga avbetalnings- och räntebeloppen ofördröjligen göra anmälan hos domaren i orten, varefter anmälan införes i in-teckningsprotokollet och in-teckningsboken. När lånet blivit till fulllo betalt, skall ock anmälan härom göras samt införas i nämnda protokoll och bok. Så snart anmälan, som nu sagts, kommit domaren tillhanda, skall förhållandet anmärkas i gravationsbevis; gällande kungörelse härom är av den 25 februari 1921.

Enligt lag den 8 november 1912 må vissa frälseräntor avlösas mot ersättning i penningar, om ägaren av ränta eller ägaren av den fastighet, varav ränta utgår, det begär. Av ersättningen skall en fjärdedel gäldas av statsmedel och återstoden förskjutas av statsmedel. I 13 § stadgas: »Angående förskott, som ovan är sagt, skall anteckning på sätt om lån från odlingslånefonden är stadgat, göras i den jordebok, där fastigheten senast blivit införd; och åtnjute därefter statsverket för de årliga avbetalnings- och räntebeloppen lika rätt i den fastighet, från vilken frälseräntan utgått, som för avgäld av fast egendom, varom i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.» Jämväl enligt denna lag åligger det länsstyrelse att till domaren i orten insända vissa meddelanden för anteckning i in-teckningsprotokoll m. m.

*Förslaget
tillkomst.*

Den lämnade redogörelsen för stadgandena i ämnet utvisar, att anteckning i jordebok om lämnat odlingslån eller förskott vid avlösning av frälseränta är nödvändig för uppkomsten av nu ifrågavarande förmånsrätt. Emellertid är att märka, att jordeboken allenast avser fastigheter å landet. Under senare tid har dock förekommit, att låneunderstöd från odlingsfonden beviljats för torrläggning av vattensjuka marker, helt eller delvis belägna å fastigheter, som antingen tillhört stad, då sådant lån beviljades, eller ock inkorporerats med stad efter det lån beviljats men innan beslut om fördelning av återbetalningsskyldigheten för lånemedlen förelegat. Vid meddelande av utslag angående fastställelse å de avbetalnings- och räntebelopp, som för återgåldande till statsverket av dylika lån årligen skola utgöras för de fastigheter, vilka med tillhjälp av lånemedlen förbättrats, hava länsstyrelserna tillämpat olika förfaringssätt. Sålunda har en befallningshavande förklarar sig förhindrad fastställa fördelning beträffande sådana i företag av förevarande art ingående fastigheter, vilka voro belägna inom område, som vid den tid, då utslag i berörda hänseende meddelades, tillhörde stad, medan vissa andra länsstyrelser däremot ansett sig oförhindrade verkställa fördelning av återbetalningsskyldigheten jämväl i fråga om med stad inkorporerade fastigheter. Av sistnämnda läns-

styrelser har en icke ansett sig kunna verkställa anteckning i jordebok om andel i odlingslån, som skolat påvila i stad belägen fastighet, enär densamma uteslutits ur landets jordebok, varemot en annan länsstyrelse under enahanda förhållanden verkställt anteckning i jordebok. Då hinder enligt vad nu anförts mött för dylik anteckning, har kronan icke kommit i åtnjutande av den kronan eljest beträffande odlingslån tillförsäkrade förmånsrätten. Vad åter angår förskott vid avlösning av frälseränta, skall anteckning härom ske i »den jordebok, där fastigheten senast blivit införd». Bestämmelsen härom tillkom för att möjliggöra anteckning beträffande fastighet, som överflyttats från landet till stad. I sådan fastighet kan kronan således njuta förmånsrätt för dylika förskott.

I skrivelse den 15 februari 1922 fäste kammarkollegium Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den olika praxis, som i omförmälda hänseende tillämpades inom länsstyrelserna, samt anförde, att kollegium, med hänsyn till den föreliggande frågans vikt för det allmänna och saknaden av stadganden, huru i förevarande fall borde förfaras, ansett sig böra hos Kungl. Maj:t göra framställning i ämnet för erhållande av bestämmelser till tryggande av den garanti, staten borde äga i vederbörlig säkerhet för odlingslåneunderstödens behöriga återbetalande. I fråga om förskott vid avlösning av frälseränta tillkännagav kollegium den meningen, att den nuvarande anordningen med anteckning i den jordebok, där fastigheten senast blivit införd, uppenbart vore otillfredsställande samt att bestämmelsen härom borde ersättas med lämpligare föreskrift. Kollegium föreslog, att uppkomsten av förmånsrätten för odlingslån omedelbart anknötes till det beslut av länsstyrelsen, varigenom lånet fördelades och anniteterna bestämdes för de ifrågakomna fastigheterna. I sammanhang härmed borde i tillämpliga delar liknande bestämmelser stadgas beträffande förskott vid avlösning av frälseränta. Kollegium överlämnade tillika förslag till lagar i ämnet.

I infordrade utlåtanden över kollegii förslag förklarade statskontoret sig förorda bifall till desamma och den s. k. jordabalkskommissionen — tillsatt för fortsatt behandling av frågan om revision av jordabalken — förmälde sig icke hava någon erinran av större vikt mot förslagen. Kommissionen hemställde emellertid om införande av vissa bestämmelser för vinnande av ökad publicitet beräffande kronans ifrågavarande fordringar samt framlade egna förslag i ämnet.

De betydelsefullaste nyheterna i föreliggande förslag till lag om kronans förmånsrätt för avdikningslån äro följande. Lånet skall ej längre antecknas i jordeboken. Förmånsrätten för lånet, vilken hittills knutits vid berörda anteckning, skall nu i stället, jämlikt 2 §, inträda med själva beslutet om ordningen för lånets återbetalning samt fördelning i förekommande fall å de fastigheter, för vilka det beviljats. Därigenom kan kronan erhålla förmånsrätt jämväl i stadsjord. Vidare skall på ett tidigare stadium än nu meddelande rörande lånet lämnas till domaren eller rätten för att sedermera inflyta i gravationsbevis. Sålunda föreskrives i 1 och 4 §§, att när ett lån från statens avdikningslånefond utbetalats eller, där lånebeloppet ej utbetalats på en gång, då första utbetalningen ägt rum, skall uppgift om lånet samt å den eller de fastigheter, för vilka

*Förslagens
innehåll.*

lånet beviljats, lämnas till domaren eller rätten samt införas i inteckningsprotokollet och anmärkas i intecknings- eller fastighetsboken.

I förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor har i anslutning till de beträffande förmånsrätten för avdikningslån föreslagna grunder i 13 § stadgats, att kronan skall hava förmånsrätt för de årliga avbetalnings- och räntebeloppen, så snart nämnda belopp blivit bestämda.

Utskottet.

Utskottet har vid granskningen av de framlagda lagförslagen icke funnit anledning till erinran i sak emot desamma. I formellt avseende anser utskottet sig emellertid böra föreslå vissa mindre ändringar.

I 4 § av förslaget till lag om kronans förmånsrätt för avdikningslån föreskrives, att omförmälda uppgifter skola införas i inteckningsprotokollet »å landet å nästa rättegångsdag under lagtima ting och i stad å nästa rättegångsdag för inteckningsärenden». Med detta stadgande bör jämföras 2 § första stycket i lagen den 7 maj 1918 om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden, så lydande: »Ärende, som skall antecknas i lagfarts-, intecknings- eller tomträttsprotokollet, har rätten, utan hinder av vad som finnes stadgat därom att sådant ärende endast må upptagas å lagtima ting, att handlägga jämväl å sammanträde, som avses i denna lag, ändå att det hålles mellan de lagtima tingen.» Införing av nu ifrågakvarande uppgifter skall följaktligen verkställas jämväl å annan dag än den som infaller under lagtima ting. Vad sålunda skall gälla har synts utskottet böra direkt framgå av nu förevarande lag. Visserligen har i flera lagar, som utfärdats efter lagen den 7 maj 1918, bibehållits det i dittills gällande lagstiftning brukade uttryck »å landet å nästa rättegångsdag under lagtima ting och i stad å nästa rättegångsdag för inteckningsärenden», men exempel å en annan avfattning finnes jämväl. Så stadgar 21 § i konkurslagen den 13 maj 1921, att anteckning om konkursen i visst fall skall göras i protokoll och bok, »så snart ske kan å rättegångsdag, varå inteckningsärenden må förekomma». Den ändring, som utskottet anser böra vidtagas, synes lämpligen kunna ske så, att i 4 § införingen angives skola verkställas »å nästa rättegångsdag för inteckningsärenden». Detta innebär, att ur lagrummet skulle uteslutas orden »å landet å nästa rättegångsdag under lagtima ting och i stad». Av uttrycket torde tydligt framgå, att därmed avses rättegångsdag, då inteckningsärenden i allmänhet förekomma, och att följaktligen exempelvis ett urtima ting för förnyelse av inteckning icke faller under bestämmelsen. Motsvarande ändringar torde böra vidtagas i 4 och 14 §§ av lagförslaget rörande frälseräntor.

I sistnämnda lagförslag synes ännu en ändring vara påkallad, nämligen i det nya stycket i 10 §, där den stadgade anmälningsplikten torde böra kompletteras med en föreskrift om anteckning i vederbörliga protokoll.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Lag

om kronans förmånsrätt för avdikningslån.

Häri genoms förordnas som följer:

1 §.

Då lån från statens avdikningslånefond (avdikningslån) utbetalats eller, där lånebeloppet ej utbetalats på en gång, då första utbetalningen ägt rum, skall ofördröjligen till domaren å landet och rätten i stad överlämnas uppgift om lånet samt å den eller de fastigheter, för vilka lånet beviljats.

Har sedermera i fråga om det torrlägningsföretag, för vars utförande lånet beviljats, beslut meddelats, varigenom fastighet, som upptagits i uppgiften, uteslutits från delaktighet i företaget, eller befinnes, vid prövning av fråga om fördelning av avdikningslån, att fastighet, som nu sagts, icke har sådan delaktighet eller har beslut meddelats om indragande av lånet eller om återfordrande av lånet eller utbetald del därav, skall ofördröjligen till domaren eller rätten lämnas uppgift därom.

2 §.

Sedan beslut meddelats om ordningen för lånets återbetalning samt, där flera fastigheter skola ansvara för återbetalningen, om lånets fördelning å dessa fastigheter, äger kronan för de årliga avbetalnings- och räntebelopp, som sålunda bestämts, lika rätt i fastighet, vilken lånet blivit påfört, som för avgäld av fast egendom, varom i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

3 §.

Då beslut, som i 2 § avses, vunnit laga kraft, skall om de årliga avbetalnings- och räntebeloppen samt, sedan lånet blivit till fullo betalt, därom ofördröjligen lämnas uppgift till domaren eller rätten.

4 §.

Uppgift, som lämnats jämlikt 1 eller 3 §, skall införas i inteckningsprotokollet å landet å nästa rättegångsdag under lagtida ting och i stad å nästa rättegångsdag för in-teckningsärenden ävensom anmärkas i in-tecknings- eller fastighetsboken.

4 §.

Uppgift, som lämnats jämlikt 1 eller 3 §, skall införas i in-teckningsprotokollet å nästa rättegångsdag för in-teckningsärenden ävensom anmärkas i in-tecknings- eller fastighetsboken.

5 §.

Visar vid rätten ägare av fastighet, beträffande vilken anteckning om lån gjorts i in-tecknings- eller fastighetsbok, att ändring skett i förhållande som framgår av boken eller att han vunnit befrielse från delaktighet i företaget

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

i därför tidigare stadgad ordning eller att han till fullo betalt på fastigheten belöpande andel i lånet, varde anteckning därom gjord såsom i 4 § sägs.

6 §.

1 mom. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1929, då kungörelsen den 13 juni 1845 (nr 20 s. 1) angående sättet för återbetalningen av lån utav allmänna medel till korporationer eller menigheter för beredande av odlingsföretag medelst utdikningar eller vattenavtappningar ävensom kungörelsen den 3 november 1848 (nr 49 s. 2) angående sättet för återbetalningen av lån utav allmänna medel för beredande av odlingsföretag samt förordningen den 20 juli 1855 (nr 82 s. 2) angående kronans rätt vid återbetalning av lån, som blivit i jordebok antecknade, jämte de särskilda stadganden, som innefatta ändring i eller tillägg till någon av dessa författningar, skola upphöra att gälla.

2 mom. Om vid tiden för denna lags ikraftträdande kronan har fordran för lån från odlings- eller avdikningslånefonden, vilket ej blivit antecknat i jordeboken, skall för den fordran förmånsrätt, som i 2 § sägs, uppkomma vid lagens ikraftträdande eller, därest beslut om lånets återbetalning och fördelning då ännu ej meddelats, när så sker.

3 mom. Vad den nya lagen stadgar om lämnande av uppgift till domaren eller rätten samt om anteckning i in-teckningsprotokollet och i in-tecknings- eller fastighetsboken skall äga tillämpning jämväl beträffande lån, som utbetalats före lagens trädande i kraft, därest sålunda föreskriven åtgärd icke vidtagits på grund av förut gällande bestämmelser. Därvid skall iakttagas, att uppgift, som skulle hava meddelats före den 1 juli 1929, om lagen då varit gällande, skall lämnas omedelbart efter ikraftträdandet.

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor.

Häri-genom förordnas, att 4, 10, 13—15 och 18 §§ i lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor skola, 4, 10, 14 och 15 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Då ansökning om avlösning av frälseränta inkommit, göre Konungens befallningshavande anmälan där- om hos domaren eller rätten i orten; och varde å landet å nästa rättegångs- dag under lagtima ting och i stad å

4 §.

Då ansökning om avlösning av frälseränta inkommit, göre Konungens befallningshavande anmälan där- om hos domaren eller rätten i orten; och varde å nästa rättegångs- dag för lagfarts- och in-teckningsärenden an-

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

nästa rättegångsdag för lagfarts- och teckning om ansökningen införd i lag-
inteckningsärenden anteckning om an- farts- och inteckningsprotokollen.
sökningen införd i lagfarts- och in-
teckningsprotokollen.

Konungens befallningshavande — — — — — prövning av ansökningen.

10 §.

Är — — — — — äga rum.

Har ansökning avslagits, skall, när beslutet vunnit laga kraft, Konungens befallningshavande eller, där beslutet meddelats av högre myndighet, vederbörande föredragande göra anmälan om beslutet hos domaren eller rätten.

Har ansökning avslagits, skall, när beslutet vunnit laga kraft, Konungens befallningshavande eller, där beslutet meddelats av högre myndighet, vederbörande föredragande göra anmälan om beslutet hos domaren eller rätten; och varde anteckning därom gjord såsom i 4 § sägs.

13 §.

För de årliga avbetalnings- och räntebelopp, som jämlikt 11 § bestämts, åtnjute statsverket lika rätt i den fastighet, från vilken frälseräntan utgått, som för avgäld av fast egendom, varom i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

14 §.

Sedan utslag, som i 11 § omförmäles, vunnit laga kraft, låte Konungens befallningshavande införa meddelande om utslaget i länskungörelserna; insände ock till domaren eller rätten i orten anmälan ej mindre om frälseräntans upphörande än även om förskottet samt de årliga avbetalnings- och räntebeloppen; och varde å landet å nästa rättegångsdag under lagtima ting samt i stad å nästa rättegångsdag för lagfarts- och inteckningsärenden anteckning om räntans upphörande gjord i lagfarts- och inteckningsprotokollen samt anteckning om förskottet och vad därtill hör införd i inteckningsprotokollet.

När — — — — — sagts.

14 §.

Sedan utslag, som i 11 § omförmäles, vunnit laga kraft, låte Konungens befallningshavande införa meddelande om utslaget i länskungörelserna; insände ock till domaren eller rätten i orten anmälan ej mindre om frälseräntans upphörande än även om förskottet samt de årliga avbetalnings- och räntebeloppen; och varde å nästa rättegångsdag för lagfarts- och inteckningsärenden anteckning om räntans upphörande gjord i lagfarts- och inteckningsprotokollen samt anteckning om förskottet och vad därtill hör införd i inteckningsprotokollet.

15 §.

Konungens befallningshavande utbetale vid början av det kalenderår, från och med vilket frälseräntan enligt laga kraftägande utslag upphör att utgå,

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

ersättningen till frälseräntans ägare. Besväras räntan av sökt eller beviljad in-teckning eller kan den jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häfta för ogulden köpeskilling, skall dock vad om fördelning av köpeskilling för utmätningsvis såld fast egendom är stadgat äga motsvarande tillämpning, med iakttagande att fördelningen verkställas av Konungens befallningshavande, ändå att den fastighet, av vilken räntan utgått, hör till stad. Kallelse till sammanträde för ersättningens fördelning skall genom Konungens befallningshavandes försorg med posten sändas till kända innehavare av fordringar, för vilka räntan svarar, samt, om innehavare av dylik fordran är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten minst fjorton dagar före sammanträdet.

Innehades — — — — — förfaras.

Uppstår — — — — — berättigad till ersättningen.

18 §.

Där enligt denna lag anteckning skall göras i lagfarts- eller in-teckningsprotokollet, varde anteckningen jämväl införd i vederbörlig fastighetsbok.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1929.

Har vid tiden för lagens ikraftträdande statsverket fordran för förskott, som ej blivit antecknat i jordeboken, skall sådan fordran, sedan lagen trätt i kraft, äga förmånsrätt, som i 13 § sägs.

Stockholm den 8 februari 1929.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman*, greve *Spens*, *Klefbeck*, *Schlyter**, *Svenson* i Eskhult, *Fehr**, *Öhman** och *Jonsson* i Lycksele;

från andra kammaren: herrar *Björkman*, *Nilsson* i Antnäs*, *Lindqvist* i Halmstad, *Olsson* i Ramsta, *Hedlund* i Östersund, *Christenson*, *Sjögren** och *Jonsson* i Risinge.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.